

Volksmuziek in Vlaanderen nu

9

Een volkslied is een lied dat ontstond in het volk, voor het volk en wordt overgedragen door het volk, dat citeer ik uit het groot boek show uit noord en zuid Met Toeters en Bellen van Pol van Mossevelde die het zelf ergens anders uit citeert.

Het staat er maar gek bij zo'n definitie. Ze is waarschijnlijk best bruikbaar als je de volksmuziek strikt wetenschappelijk en historisch bekijkt, maar als je het *volkslied in Vlaanderen nu* te lijf wil gaan lig je op apegapen.

De *volksmuziek in Vlaanderen nu* kan je alleen maar benaderen door parallellen te trekken met de Engelse folkrevival die na de tweede wereldoorlog pas goed op gang is gekomen met mensen als Ewan McColl en de Amerikaan Alan Lomax.

Bij ons is het allemaal wat later begonnen. Pakweg midden in de jaren zestig kwam Wannes van de Velde met zijn kompanen het traditionele wereldje van de toen goed en wel ingeburgerde kleinkunst opschrikken met zijn volksliederen. Waarom Wannes in de kleinkunstkringen terecht is gekomen is ook al zo een probleem apart. De volksmuziekkringen uit die jaren zaten echt niet te wachten op Wannes van de Velde.

De zangfeesten trokken best een hoop volk, Willem de Meyer kon nog aardig wat soldaten aan het zingen krijgen, Vlaanderen stond nog bol van de romantiek en Wannes was de hond in het kegelspel.

De verhouding tussen wat hier jarenlang als de enige echte volksmuziek heeft gefungeerd en de revival die met Wannes van de Velde begonnen is, zou eindeloos kunnen worden uitgediept. Voorlopig mag het volstaan te weten dat men in de Vlaamse volksliedbeweging niet zat te wachten op Wannes van de Velde en dat zal dan wel de reden zijn waarom hij in het kleinkunstdomein terecht kwam.

In 1966 kwam de eerste elpee van Wannes en het gros van de muziekcritici zat er een beetje verwaasd tegen aan te kijken. Johan Anthierens die toen nog het radio-programma *De charme van het chanson* maakte (samen met Jan Schoukens) heeft Wannes evenwel voor de ondergang behoord. Het kleinkunstdomein van die jaren (Kor van der Goten, Hugo Raspoet, Henk van Montfoort, Miel Cools, een beginnende Jan de Wilde...) was aanvankelijk

niet erg entoesiast en Wannes werd een randfiguur en is dat ook gebleven. Na hem kwamen anderen die dank zij hem gouden eieren zijn gaan leggen maar daarover straks meer.

Ongeveer tegelijkertijd was in Nederokkerzeel (Brabant) een ijverig konservatoriumstudent onder invloed van Bartok en Kodaly (en ook wel van Child) begonnen met het optekenen van volksliederen en -dansen uit de volksmond. Iets wat vroeger al gebeurd was door Jan Frans Willems, Flor van Duysse, Pastoor Bols en nog een paar anderen, maar ondertussen zijn we het er wel over eens dat deze mensen — hoe enorm belangrijk hun werk ook mag zijn — niet altijd wetenschappelijk betrouwbaar zijn. Er zijn tal van voorbeelden van tekstvervalsing, tijdsgebonden muziekinterpretatie en al te persoonlijke reproductie. De konservatoriumstudent waar we het over hebben heet Hubert Boone. De volksmuziek in de breedste zin van het woord was eerst zijn hobby en is mettertijd zijn beroep geworden. Muziek verzamelen brengt met zich dat je op oude instrumenten valt en die wil je dan gaan bespelen. Alleen klinkt het wat magertjes en je zoekt een boel mensen bij mekaar die je kan overtuigen en dat is *de Vlier* geworden.

De Vlier was het uitvoerend orgaan van de research van Hubert Boone en het *Brabants Etnografisch Instituut* werd zijn medium om andere mensen aan het werk te zetten. Na vijf elpees (vier van *de Vlier* en één van het Brabants Etnografisch Instituut) is Hubert Boone de belangrijkste volksmuzikant en -musicoloog wiens werk over ettelijke jaren rustig naast dat van bijvoorbeeld van Duysse mag staan.

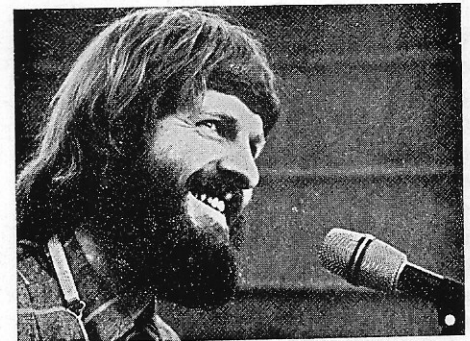
Na Wannes van de Velde en Hubert Boone zijn de volksmuziekgroepen (folkgroepen) uit de grond gestampd. Vele zijn ondertussen alweer de mist in gegaan maar van de overblijvenden noem ik bij voorkeur: *'t Kliekske*, *Rum*, *de Kadullen*, *Jan Smed*, *de Snaar*, *de Spelemannen* en als randfiguren: Walter de Buck, Willem Vermandere, John Lundström en Alfred den Ouden. *Jan Smed* en *de Spelemannen* gaan het me zeker niet kwalijk nemen als ik stel dat ze eigenlijk trouwe kopieën van *de Vlier* zijn. Jan Smed heeft op de koop toe nog het

Alfred den Ouden (cl. A.N.Z.)

nadeel dat ze in dezelfde streek als *de Vlier* wonen en werken. Hun repertoire draagt dan ook al te zeer de Brabantse stempel waaraan *de Vlier* zo herkenbaar is. *De Spelemannen* zijn Limburgers en werken onder leiding van Roland Wissels min of meer op dezelfde manier als *de Vlier*, even streekgericht en dus toch anders. *'t Kliekske* is begonnen zoals de twee groepen van hierboven maar heeft zich langzamerhand een image aangekweekt. Enerzijds heeft *'t Kliekske* door zijn vulgariseren van de volksmuziek diezelfde muziek naar een groter publiek gebracht maar anderzijds is die populariteit aanleiding geweest voor heel wat pseudo-volksmuziek. Kritiek die ik vroeger wel heb gehad op Herman de Wit en zijn gezelschap wil ik hier graag afzwakken door te verwijzen naar het nuttig werk dat ze voor de Nederlandse radio presteren. Daarnaast blijven we uitkijken naar hun vierde elpee die medio 1975 gaat verschijnen. *De Kadullen*, da's andere koek. Ugo (zonder H, daar is ie streng op) de Clerck heeft een muzikaal zwerversleven achter de rug en toen de volksmuziek hier hoge ogen begon te gooien is ook hij daardoor geboeid geraakt. Zijn *Kadullen* was en is een groep van veel goeie bedoelingen die niet altijd terecht komen. Hun debuutelpée was beter dan hun tweede en het wachten is op de derde die eerlang te koop zal zijn. Ondertussen heeft Ugo de Clerck de groep verlaten voor een veiliger bestaan als public relations van een platenfirma maar zoveel veranderingen heeft dat in de groep niet veroorzaakt. Goeie middelmaat, maar een blijver.

Willem Vermandere (cl. A.N.Z.)

WALTER DE BUCK ZINGT

Beknopt Gents Liedboek
samengesteld en ingeleid
door WALTER ERTVELT

Walter de Buck, op de titelpagina van het Gents Liedboek (uitg. Primavera, Brussel).

Hubert Boone

De Kadullen waren misschien de eersten om de volksmuziek hier te benaderen zoals dat in Engeland gebeurt maar *Rum* heeft daar pas echt werk van gemaakt. Een eerste elpee waar je rillingen van krijgt en een tweede waar je koud van wordt zijn de bewijzen van muzikale en artistieke kwaliteit.

Walter de Buck en Willem Vermandere heb ik randfiguren genoemd en daar heb ik mijn redenen voor. Vermandere beschouw ik overigens helemaal niet als volksmuzikant. Hij is veeleer een heimatzanger net zoals de Limburger Jo Erens dat was. Enkel en alleen omdat hij dialectzanger is wordt Vermandere bij de volksmuzikanten gekatalogeerd. En dialect is nu eenmaal geen vuistregel voor volksmuziek. Schrap Vermandere maar uit het lijstje, hij zal het zelf ook niet zo erg vinden. De Buck is een moeilijker figuur. Hij gebruikt eigen teksten en daarnaast hoofdzakelijk teksten van de negentiende eeuwse zanger-schrijver Karel Waeri. Het echte traditionele volkslied moet je bij hem niet zoeken, waaruit je niet moet afleiden dat het werk van Karel Waeri (en van de Antwerpenaar Dree de Weerd) niet op een of andere manier toch bij de volksmuziek thuishoort. Het eigen werk van de Buck hoort daar (in tegenstelling tot heel wat liederen van Wannes van de Velde) bepaald niet bij.

Alfred den Ouden en John Lundström zijn vooralsnog de minst bekenden hoewel zo iets kan veranderen. Lundström houdt zich al jaren bezig met volksmuziek maar komt blijkbaar niet helemaal op dreef. Dat laatste geldt ook voor Alfred den Ouden, al laat zijn jongste elpee een heel andere richting vermoeden.

Tot zover dit enigszins willekeurig overzicht van wat er in Vlaanderen te koop is aan revivalvolksmuziek. Ik ben me er heel goed van bewust dat ik heel wat namen over het hoofd zie en dat de beoordeling soms al te persoonlijk is, maar zo hoor je het ook es van een ander.

Bij de behandeling van 't *Kliekske* heb ik de termen *vulgariseren* en *populariteit* gebruikt en daar wil ik toch nog even op terug komen. Een ander pregnant punt is de verhouding volksmuziek-kleinkunst en ook daarover is enige opheldering gewenst.

Vulgariseren betekent volgens van Dale *het brengen binnen het bereik van de massa. Volksmuziek is een lied dat ontstond in het volk, voor het volk en wordt overgedragen door het volk* was de inzet van dit artikel en dan kan je je gaan afvragen of volksmuziek ook nog ge vulgariseerd en gepopulariseerd kan worden. Een beetje een gekke situatie, iets van het volk terug naar

het volk, binnen het bereik van de massa, brengen en toch is het niet minder dan dat. De mens is in de maatschappij zijn functie kwijtgeraakt. De landelijke bevolking, waar een groot deel van de volksliederen naar refereert, is in de vorige eeuw een arbeidersbevolking geworden die grondig vervreemd is van zijn aanvankelijke omgeving. De mens is naar steden verhuisd en heeft daar niet de tijd gehad om zijn draai te vinden. Muziek was vroeger een incidentele gebeurtenis voor bruiloften, begrafenissen, kermis, kerstmis, nieuwjaar, pasen enzovoort. In deze eeuw heeft de radio en later de televisie de muziek zijn functie ontnomen en de mens, uit zijn omgeving weggenomen, heeft zich niet aan de nieuwe omgeving aangepast zoals die was maar heeft die nieuwe entourage met evoluerende middelen zelf gemaakt. De volksmuziek die zo belangrijk was, is in een of twee generaties verdwenen en vervangen door ontspanningsmuziek die op zijn beurt de nieuwe volksmuziek is geworden. Volksmuziek staat dan voor *muziek voor het volk*. Als nu in de jaren zestig volksmuziek in bepaalde kringen opnieuw voet aan de grond krijgt dan blijkt dat de oorspronkelijke eigenaars van die muziek totaal vervreemd zijn en nog slechts vage herinneringen hebben aan wat eens muziek van, voor en

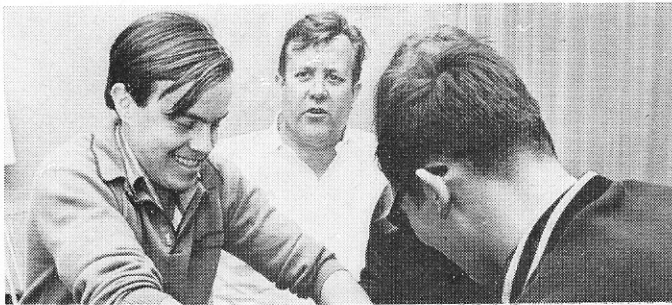
door hen was. Zo krijg je de abnormale situatie dat volksmuziek ge vulgariseerd wordt. Een vulgarisatie die dan beladen is met franjes amusementsmuziek, die zich daar op een of andere manier ook naar richt en dus heel wat van zijn oorspronkelijke vitaliteit prijs geeft aan de populariteit. De verhouding volksmuziek-kleinkunst moet je dan ook in dit perspectief benaderen. Toen de volksmuziek werd herontdekt kreeg zij als podium de toen florerende kleinkunstkroegen. Het publiek was er dan ook naar. Mijn grootmoeder die zelf nog heel wat liederen kende (*Heer Halewijn, Geneveva van Brabant, de Koopmanszoon...*) heeft nooit van Wannes van de Velde of van Rum gehoord. Ze vond het waarschijnlijk zelfs eigenaardig dat ik af en toe bij haar kwam om ze aan het zingen te krijgen en dan ook zelf meezong.

De revival is noodgedwongen bij de verkeerde mensen terecht gekomen. De kringen waar de term volksmuziek geregeld in de mond genomen wordt had er geen oren naar, het volk waar het volkslied thuishoorde was vervreemd en Wannes van de Velde kwam terecht bij de kleinkunstilliefhebber die toen toch nog iets breder van mentaliteit was. De recente ontwikkeling is dan weer zo dat de kleinkunst alsmaar meer een instituut geworden is en de volksmuziek werd het alternatief. Dat gaat zelfs zover dat de kleinkunsgroepen nu folkclubs geworden zijn waar af en toe ook kleinkunstenaars komen optreden, terwijl het vroeger net andersom was. We kijken ook veel meer naar Engeland dan vroeger, we beginnen te beseffen dat het Engelse voorbeeld nog zo kwaad niet is maar er moet nog veel gebeuren eer we echt zover zijn. Soms vergeten we wel eens dat we twintig jaar later begonnen zijn en dus nog heel wat goed te maken hebben. Helemaal kan je de situatie hier en in Engeland toch niet vergelijken. In Engeland had je eerst de *folkrevival* en daarna is ginder het luisterlied geboren, alleen heet het in Engeland *contemporary folk*. Hier is eerst het luisterlied beperkt populair geworden en daarna de traditionele volksmuziek. Zoals het er nu naar uitziet zal dat ook hier wel samensmelten tot *traditional en contemporary volksmuziek*.

Volksmuziek in Vlaanderen, tja, der is al zoveel om te doen geweest en er zal nog wel een en ander gebeuren maar momenteel zitten we wel op een dood punt. Zo'n jaar of twee drie geleden wisten we het allemaal, toen ging het gebeuren, maar als je de dag van vandaag rondkijkt zijn het nog altijd dezelfde gezichten als toen die steeds weer in de belangstelling komen. Wannes van de Velde, *de Vlier*, *'t Kliekske*, *Rum*, *Walter de Buck*, *John Lundström* en nog een paar anderen. Ook de toen veelbelovende jonge groepen zoals *de Spelemannen*, *de Snaar* en *Jan Smed* zijn niks anders dan de veelbelovende jonge groepen van weleer. Wanneer gebeurt er nog es wat ?

Dree Peeremans
Mechelsesteenweg 77 - 3010 Wilsele

John Lundström (midden)

't Kliekske (foto A.N.Z.)

Wannes van de Velde (foto A.N.Z.)

